

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

ECONOMIC POLICY OF POST-WAR RECOVERY IN UKRAINE

У статті розглядається проблема повоєнного відновлення економіки України, яке стало дуже важливою проблемою після значних економічних втрат, спричинених повномасштабним вторгненням. У статті акцентується увага на необхідності комплексного аналізу для оцінки масштабів руйнувань та визначення ключових факторів, що впливають на відновлення. Було зроблено аналіз економічної ситуації в Україні та надання певних науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на відновлення і подальший розвиток національної економіки з погляду макроекономічного аспекту. Серед ключових рекомендацій для ефективного відновлення виділяються залучення інвестицій, співпраця з міжнародними партнерами, та підтримка соціальної стабільності. Стаття підкреслює важливість застосування історичного досвіду європейських країн після Другої світової війни, зокрема Плану Маршалла, як моделі відновлення економіки України. Автори вказують на виклики, які стоять перед Україною, включаючи потенційні ризики продовження конфлікту та економічні труднощі, що потребують зваженої макроекономічної політики для досягнення стабільності та зростання.

Ключові слова: економічна політика, повоєнне відновлення, макроекономічні оцінки, інвестиції, інфляція.

The article delves into Ukraine's economic landscape amid the ongoing challenges of war, providing a nuanced view of how the nation has adapted and found some avenues for recovery despite unprecedented adversity. Ukraine's gross domestic product (GDP) growth reached 5.3 % in 2023—a milestone attributed to several key factors, including the resilience and adaptability of its business sector, record agricultural harvests, and the creation of new international logistics channels. These aspects of economic activity, coupled with strategic shifts to adjust to war-time realities, have allowed Ukraine to establish some level of economic stability. Central to Ukraine's economic growth has been substantial government investment in defense, as well as in the goods and services necessary to sustain its war effort. Government spending on defense has not only bolstered the economy through direct financial injections but has also indirectly supported industries related to national security and war logistics. For 2024, this government support is projected to remain a fundamental pillar for economic resilience, ensuring that the nation maintains an active financial flow to critical sectors. Additionally, economic growth is expected to benefit from a revival in exports and an increase in external demand for certain Ukrainian products, although these are subject to considerable risk. The unpredictability of the war's impact on business operations and investor confidence continues to cast a shadow over Ukraine's economic prospects, with potential setbacks in investment and disruptions in economic activity a constant concern. A vital part of Ukraine's strategy involves close cooperation with international allies to secure the financial resources needed to support the country's international reserves and address its budgetary shortfall. In particular, Ukraine has actively engaged with global partners to obtain financial assistance that will reinforce its economic stability during this period of heightened need. Though there are lingering uncertainties regarding the duration and consistency of this international support, Ukraine remains optimistic about the possibility of further financial backing from the G7. In light of the persistent challenges, the government is keenly focused on designing a post-war economic strategy that balances between critical social support, initiatives to drive economic growth, and a controlled approach to inflation to prevent further destabilization. Ultimately, the article highlights that Ukraine's economic recovery is contingent on a carefully balanced strategy that supports immediate needs while laying the groundwork for long-term resilience. This balancing act involves strengthening key economic indicators, fostering investor confidence, and creating a stable environment for both local and foreign investment. By combining immediate support measures with a forward-looking vision for sustainable development, Ukraine aims to create a post-war economy that is resilient, competitive, and better positioned for future growth. The article also serves as a reminder of the complex interplay between political stability, economic policy, and international cooperation in shaping a nation's recovery path.

Key words: economic policy, post-war recovery, macroeconomic estimates, investment, inflation.

УДК 338.246.8

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.89-6>

Параниця Н.В.¹

к.е.н., доцент, доцент кафедри
облікових технологій
та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет
Теліщук М.М.²

старший викладач кафедри економічної
політики та сталого розвитку,
Державний податковий університет
Склярів Д.Г.
здобувач вищої освіти,
Державний податковий університет

Paranytsia Nadiia

State Tax University
Telishchuk Myroslava
State Tax University
Skliarov Danyil
State Tax University

Постановка проблеми. Оцінка макроекономічної ситуації та визначення напрямів повоєнного відновлення є важливими й актуальними науковими питаннями. Згідно з проведеним аналізом, основними проблемами економіки в умовах воєнного стану є серйозна деформація структури сукупного попиту та пропозиції, криза на ринку праці, фізична руйнація інфраструктури та активів, втрата ринків збуту українськими експортерами, розрив економічних зв'язків і складність

логістичних маршрутів. Післявоєнне відновлення української економіки – складне і багатогранне завдання, що вимагає розробки ефективних стратегій та інструментів економічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Макроекономічний аспект повоєнного відновлення України став предметом дослідження таких науковців, як Дерій В. [1], Клімова І. [2], Кучерява К. [2], І. Хмарська, М. [2], Яшина А. [3]. Кожен з них приніс свій унікальний вклад у розуміння

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3682-4979>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7950-6957>

складних економічних проблем, які можуть виникати у зв'язку з військовим конфліктом та потребою відновлення економіки України після припинення бойових дій.

Постановка завдання. Проаналізувати економічну ситуацію в Україні та надати певні науково обґрунтовані рекомендації для прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на відновлення і подальший розвиток національної економіки з погляду макроекономічного аспекту.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Економіка України продовжує протистояти викликам війни та продовжує відновлюватися. Однак очікується, що цього року зростання ВВП буде нижчим, ніж очікувалося раніше, в основному через руйнування енергетичної інфраструктури. Водночас різке уповільнення інфляції на початку року дозволило Нацбанку продовжити цикл зниження ставок. Схвалення пакету фінансової підтримки партнерами забезпечить задоволення бюджетних потреб у 2024 році та підтримку достатнього рівня міжнародних резервів. Основними викликами на найближчі роки залишатимуться необхідність фінансування великих витрат на оборону та невизначеність міжнародної фінансової підтримки. Цю невизначеність можна було б значно зменшити, якщо домовитися про додаткове фінансування на рівні Великої сімки з використанням доходів від укорінених російських активів.

У 2023 році реальний ВВП України зріс на 5,3 %. Це відбулося завдяки високій адаптивності підприємств до війни, рекордному врожаю та покращенню міжнародної логістики. Однак основний внесок в економічне зростання зробили видатки державного сектору, особливо на оборонні товари та послуги. Державний попит залишатиметься головним рушієм економічного відновлення у 2024 році. Економічне зростання також підтримуватиметься відновленням зовнішнього попиту та подальшим розвитком експортних маршрутів. Однак військові дії стримуватимуть економічне відновлення, головним чином через погіршення ділових очікувань. Електроенергія вже є дефіцитною через руйнування енергетичної інфраструктури внаслідок інтенсивних обстрілів навесні, що вже обмежило її постачання. Бізнес відчуває нестачу робочої сили, а постійні загрози безпеці перешкоджають інвестиціям. У квітні НБУ понизив прогноз зростання ВВП на 2024 рік на 0,6 % до 3 %. Потенціал економічного зростання в умовах тривалої та виснажливої війни є обмеженим [4].

Інфляційний тиск залишається низьким: у травні інфляція становила 3,3 % у річному вимірі. Надалі очікується помірне прискорення інфляції, здебільшого за рахунок низької порівняльної бази у минулому році, перегляду деяких адміністративних цін і підвищення вартості робочої сили на підприємствах. Проте, очікується, що інфляція залишиться

на тому самому рівні і повернеться в цільовий діапазон до 2025 року. Швидке зниження інфляції та контрольована ситуація на валютному ринку дозволили НБУ продовжити зниження процентних ставок. У першому півріччі ключову ставку було знижено на 2 в.п. – до 13 %. У цей самий період ставку за тримісячними обіговими депозитами було знижено ще сильніше – на 3 в.п. до 16 %. Водночас НБУ залишив без змін параметри іншого монетарного інструменту – обов'язкових резервів. Ці заходи дають змогу утримувати ставки за депозитами на досить високому рівні та захищати гривневі заощадження від інфляції. Якщо баланс між інфляційним ризиком і стабільністю валютного ринку зміниться, НБУ може переглянути очікувану траєкторію основної ставки.

Зважаючи на внутрішньополітичну ситуацію, необхідно залучати додатковий капітал, оскільки для української економіки в рамках забезпечення макроекономічної стабільності велике значення має відновлення реального сектору національної економіки. У процесі реалізації конкретного проєкту створюється нова вартість, підвищується працездатність населення та наявних працівників. Варто також відзначити той факт, що в цьому напрямку вже вжито ряд заходів. Наприклад, співпраця з міжнародними країнами та інституціями буде зосереджена на створенні умов для довгострокового економічного зростання з метою швидкої та якісної післявоєнної модернізації української економіки та подальшої інтеграції в Європейський Союз залишивши це там.

У повоєнний період українському уряду доведеться проводити дуже збалансовану політику щодо забезпечення макроекономічної стабільності. Його головна мета – дотриматися балансу між посиленням соціальної підтримки населення, стимулюванням розвитку секторів економіки та підтриманням прийнятного рівня інфляції і стабільного ринкового курсу гривні. Для підтримання цього балансу необхідно вирішити такі пріоритетні завдання макроекономічної політики [5]:

1. Послідовне зниження рівня інфляції до 10 % до 2025 року і до 7,5 % (4,5 %) до 2030 (2035) року. Це має бути досягнуто переважно за рахунок стримування зростання цін на продовольство, збільшення виробництва продовольства та інших товарів і одночасного зниження витрат виробників, підвищення продуктивності праці, стимулювання конкуренції та розширення конкурентного середовища, посилення антимонопольного регулювання, реалізації стримувальних заходів. Необхідно вжити низку заходів для забезпечення економіки достатньою ліквідністю, зокрема проведення коректної грошово-кредитної політики.

2. Реалізація заходів, спрямованих на формування довгострокових внутрішніх інвестиційних ресурсів шляхом досягнення високої норми валового нагромадження основного капіталу (ВНОК),

що забезпечить більш швидке відновлення економіки з урахуванням історичного досвіду європейських країн і всього світу після Другої світової війни.

Однак існує безліч викликів і загроз у післявоєнному відновленні. До загроз, що мають непередбачувані та руйнівні наслідки для української економіки, належать: продовження війни росії проти України після 2025 року та ескалація воєнних дій на українській території; посилення впливу катастрофічних форс-мажорних потрясінь від глобальної рецесії на внутрішні економічні процеси; затримка участі компаній-партнерів у повоєнній відбудові; сповільнене відновлення потоків іноземних інвестицій через відсутність безпеки капіталу; скорочення інвестиційних планів; зниження рівня інвестицій, які можуть бути здійснені на території України; зниження рівня інвестицій; зниження рівня інвестицій, які можуть бути здійснені на території України.

Післявоєнна відбудова та модернізація України стане одним із найбільших міжнародних проєктів після Другої світової війни. Масштаби санаційного завдання та потенціал сучасних технологій ставлять унікальні у своєму роді виклики та створюють сприятливу основу для їх вирішення на основі унікальних рішень. Водночас це ляже важким тягарем на національні бюджети та соціально-економічні сектори. Тому особливого значення набуває питання ефективного, відкритого та прозорого використання всіх наявних ресурсів, як державного та приватного капіталу, так і залучених міжнародних партнерів.

Розвиток нових можливостей для кооперації на внутрішньому ринку України має стати предметом активної державної політики підтримки експорту державних підприємств та технологічно-складної продукції. У цьому плані покажемо досвід Японії та Південної Кореї середини-кінця 20-го століття. Так, складні моделі національної економічної системи з численними зв'язками між глибокою технологічною переробкою та масштабним внутрішнім споживанням формують основу для створення доданої вартості, порівняно з моделями, що базуються на експорті сировини. Така система може постійно вдосконалювати матеріально-технологічну базу та приймати значні інвестиції, порівняно з простою сировинною моделлю економіки [6].

Крім того, після Другої світової війни європейські країни змогли швидко відновити свою економіку і продовжити економічне зростання за рахунок відновлення зруйнованих галузей промисловості та інфраструктури. План Маршалла (План відновлення Європи) зіграв ключову роль у відновленні економічного потенціалу європейських країн і досягненні довоєнного рівня, оскільки більшу частину виділених коштів надали постраждалим країнам безоплатно в рамках допомоги США. План Маршалла виявився однією з найуспішніших економічних програм в історії. Протягом короткого періоду часу економіка відновилася, а конкурентоспроможність

європейського експорту значно підвищилася. Європейські країни змогли виплатити свій зовнішній борг, а вплив Радянського Союзу і комуністичного руху ослаб: за чотири роки валовий внутрішній продукт у Західній Європі зріс на 33 %, сільськогосподарське виробництво – на 11 %, промислове виробництво – на 40 %, а торгівля – на 40 % [7].

Важливо зазначити той факт, що Європа, хоча й втратила досить значну кількість виробництва та інфраструктури, змогла зберегти свої наукові досягнення і технології, які на той час були найвищого рівня, на основі яких майже всі акумульовані інвестиції спрямовувалися на будівництво абсолютно нових та більш сучасних, насамперед, високотехнологічних промислових підприємств.

Проведений аналіз показав, що зараз у всьому світі активно розвиваються високотехнологічні системи, засновані на роботизації та впровадженні штучного інтелекту. Виробництво такої високотехнологічної продукції має бути в центрі стратегії національної відбудови в період післявоєнної відбудови. Це історична можливість поживити соціально-економічний розвиток на основі зовнішніх і внутрішніх інвестицій. Тому сприяння розвитку високотехнологічного національного капіталу є ефективним засобом вирішення проблем соціально-економічної динаміки. Збільшення виробництва з доданою вартістю призводить до збільшення таких факторів, як заробітна плата, державні доходи, такі як податки, та національні інвестиції. Водночас загальний попит та його складові також зростають.

Значний внесок у це питання внесли українські науковці. Наприклад, Тетяна Єфименко у своїх працях «податкові пільги в умовах воєнного стану» робить акцент на управлінні комплаєнс-ризиками. Вона аналізує зміни, що було внесено до податкового законодавства внаслідок російської агресії, які передбачають нові податкові пільги та спрощення для певних категорій платників податків. Основна проблема полягає в недостатньому обґрунтуванні цих змін та можливих фіскальних ризиках, зокрема в бюджетних втратах та ризику агресивного податкового планування [8].

Також дослідженням займалась Ірина Хмарська. Вона має декілька статей, присвячених економіці України, проте до уваги була взята праця «Особливості післявоєнного відновлення економіки України». Стаття обговорює економічні наслідки війни в Україні та перспективи післявоєнного відновлення. Автори зазначають, що війна спричинила значний спад ВВП, зростання інфляції та макроекономічну нестабільність, що відобразилось у занепаді виробничих і соціальних секторів. Основними викликами залишаються зруйнована інфраструктура, скорочення робочих місць, дефіцит фінансових ресурсів і обмеженість міжнародної підтримки. [2]

Висновки. В Україні існує гостра потреба в активному повоєнному економічному відновленні. Економічна політика має великий потенціал у системі факторів, що гарантує активізацію національного розвитку. Все більш актуальною стає проблема реалізації низки фундаментальних проектів, які можуть кумулятивно вплинути на розвиток економіки. Зокрема, це стосується ремонту та будівництва житлових масивів, автомобільних доріг, залізниць, мостів, тунелів тощо. Такий інвестиційний бум дасть потужний поштовх для розвитку багатьох галузей і видів економічної діяльності (особливо металургії, машинобудування). машинобудування, будівництво, транспорт тощо).

В Україні такі економічні політики, як зважений протекціонізм, активне сприяння підприємництву, реструктуризація економіки та просування високотехнологічного експорту, реалізуються саме в потрібний час. Така політика вимагає також значного поглиблення ефективності засобів реалізації національних заходів стимулювання післявоєнного економічного відновлення.

Не зважаючи на те, що Україна знаходиться у фазі активного військового конфлікту, вже зараз йдуть роздуми щодо відновлення економіки країни. І це є дуже важливим, оскільки чітка економічна політика завжди призводить до більш швидкого підняття рівня економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дерій В. Основні напрями післявоєнної трансформації економіки України. *Трансформація економічних систем та інститутів у нових геостратегічних реаліях* : матеріали XXXIV Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів (м. Дніпро, 24–25 квітня 2023 р.). Дніпро, 2023. С. 294–297. URL: https://duan.edu.ua/images/Announcements/UA/Departments/IER/2023/Theses_int_econom_April_23_2.pdf#page=295

2. Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31>

3. Яшина А., Вишнеvsька В. Відновлення економіки у післявоєнний час. *Фінансово-економічна діяльність суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану*: міжнародний науково-практичний форум (м. Кам'янець-Подільський, 20–21 жовтня 2022р.). Кам'янець-Подільський: НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут», 2022. С. 205–207. URL: <https://kpd.edu.ua/wpcontent/uploads/2022/12/Forum-2022.pdf#page=205>

4. Звіт про фінансову стабільність. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H1.pdf?v=7

5. Зростання ВВП України у II кв.-2024 сповільнилося до 3,7 % – Держстат. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/1016224.html>

6. Корсунський С. Як нації відновлюються: досвід Східної Азії. Харків: Віват, 2023. 192 с.

7. План Джорджа Маршалла. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0605M/>

8. Єфименко Т. І., Іванов Ю. Б., Карпова В. В. Податкові пільги в умовах воєнного стану: управління комплаєнс-ризиком. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 7–26.

REFERENCES:

1. Deriy V. (2023) Osnovni napryamy pislyavoyennoyi transformatsiyi ekonomiky Ukrayiny [Main directions of the post-war transformation of the economy of Ukraine]. *Transformatsiya ekonomichnykh system ta instytutiv u novykh heostrategichnykh realiyakh: materialy KHXXKHIV Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi molodykh vchenykh i studentiv* (Dnipro, April 24–25, 2023). Dnipro, pp. 294–297. Available at: https://duan.edu.ua/images/Announcements/UA/Departments/IER/2023/Theses_int_econom_April_23_2.pdf#page=295

2. Khmarska I., Kucheryava K., Klimova I. (2022) Osoblyvosti pislyavoyennoho vidnovlennya ekonomiky Ukrayiny [Peculiarities of the post-war restoration of the economy of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31>

3. Yashina A., Vyshnevskaya V. (2022) Vidnovlennia ekonomiky u pisliavoiennyi chas [Recovery of the economy in the post-war period]. *Finansovoekonomichna diialnist subiektiv hospodariuvannia v umovakh voiennoho stanu: mizhnarodnyi naukovo-praktychnyi forum* (Kamianets-Podilskyi, October 20–21, 2022). Kamianets-Podilskyi: NRZVO «Kamianets-Podilskyi derzhavnyi instytut», pp. 205–207 Available at: <https://kpd.edu.ua/wpcontent/uploads/2022/12/Forum-2022.pdf#page=205>

4. Zvit pro finansovu stabilnist [Financial Stability Report]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H1.pdf?v=7

5. Zrostannia VVP Ukrainy u II kv.-2024 spovilnylosia do 3,7 % – Derzhstat [Ukraine's GDP growth slowed to 3.7 % in Q2-2024 – State Statistics Service]. Available at: <https://interfax.com.ua/news/economic/1016224.html>

6. Korsunskiy S. (2023) Yak natsii vidnovliuutsia: dosvid Skhidnoi Azii [How nations recover: the experience of East Asia]. Kharkiv: Vivat, 192 p.

7. Plan Dzhordzha Marshalla [George Marshall Plan]. Available at: <https://www.jnsm.com.ua/h/0605M/>

8. Efimenko T.I., Ivanov Y.B., Karpova V.V. (2022) Podatkovi pilhy v umovakh voiennoho stanu: upravlinnia komplaiens-ryzykom [Tax benefits under martial law: compliance risk management]. *Finansy Ukrainy*, no. 4, pp. 7–26.